
ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА САМОУБИЙСТВЕНИЯ ТЕРОРИЗЪМ

Томо БОРИСОВ*
Ненко ДОЙКОВ**

Terrorist suicide attacks are cruel, violent attacks committed by a person (or persons), who deliberately die, along with the target of choice, during the explosion. The deliberate certain death of the suicide bomber is one of the conditions that determine the success of the attack. In general, modern terrorism is a form of psychological warfare, and suicide attacks reinforce this psychological effect. Suicidal bomb attacks are among the most terrifying and effective forms of terrorism today.

ПРИЧИНИ ЗА УВЕЛИЧАВАЩИЯ СЕ БРОЙ НА САМОУБИЙСТВЕНИТЕ НАПАДЕНИЯ

Докато другите форми на терористични нападения намаляват, самоубийствените нападения се увеличават.

Като причини за това увеличение можем да посочим:

- **Самоубийствените нападения имат висока успеваемост.** След като веднъж атентаторът самоубиец е тръгнал на мисия, успехът на нападението е почти гарантиран. Ако атентаторът самоубиец не може да

* Авторът е професор, доктор, заместник-ректор на Висше училище по сигурност и икономика – Пловдив.

** Авторът е професор, доктор по национална сигурност, преподавател във ВУСИ – Пловдив, и директор на Лабораторията за специализирани изследвания на рисковете и сигурността в НБУ – София.

стигне до предварително определената мишена, той или тя избира следващата най-добра мишена. Други фактори, които допринасят за високия процент на успеваемост на самоубийствените атентати, включват:

- На един атентатор самоубиец са необходими само основни познания за бомбеното устройство;
- Ако те успеят в своите мисии, самоубийствените атентатори не могат да бъдат разпитвани;
- Атентаторът самоубиец може да се придвижи към целта незабелязан. Терористичните организации наемат обикновени хора, които не се открояват в тълпата.

• **Атентаторите самоубийци не се нуждаят от маршрут за бягство.** От оперативна гледна точка самоубийственият тероризъм привлича терористичната организация, защото маршрутът за бягство, който често е най-сложният елемент на нападението, не се налага да бъде част от плана.

• **Атентаторите самоубийци могат да причинят тежки щети.** Въпреки че самоубийствените атаки представляват малка част от всички терористични атаки, те са отговорни за по-голямата част от жертвите, свързани с тероризма.

Според д-р Ами Педажур – експерт по тероризма в Университета на Тексас, САЩ, един атентатор самоубиец с експлозивен колан убива средно четири пъти повече хора, отколкото нападение с устройство със забавена детонация или нападение с огнестрелно оръжие.¹

• **Атентаторите самоубийци могат да нападнат по-труднодостъпни мишени.** Атентаторите самоубийци могат да достигнат цели, които не могат да бъдат атакувани чрез обикновени бомбени техники на тероризъм. Обикновените самоделни взривни устройства не са в състояние да повредят силно укрепени обекти, с подходящи периметри, докато атентаторите самоубийци могат да направят пробив през укрепената предна врата на обекта или да се промъкнат незабелязани и да стигнат до желаната мишена.

• **Медийното отразяване на нападение на самоубийствен атентат привлича желаното от терористичната група внимание.** Самоубийствените нападения обикновено привличат повече публичност, отколкото другите видове нападения.

Медийното отразяване внушава образ на терориста като изключително дисциплиниран, посветен и умел в извършването на този немислим акт. Това съответно внушава чувство на страх и безпомощност у целевото (набелязаното) население.

• **Самоубийственото нападение е относително евтино.** Когато сравнявате цената на самоубийствен бомбен атентат с ползата, която предоставя на терористичната организация, самоубийствените атентати

¹ Педажур, Ами. [онлайн]. <http://www.utexas.edu/features/2006/terrorism/index.html/>.

са финансово евтини. От друга страна паричните възнаграждения за терористичните организации, които успешно нападат техните мишени, могат да бъдат големи. Самоубийствените атентати понякога получават съчувствие от източници, които са далеч от мястото на атентатите. Това съчувствие може да доведе до допълнителни дарения за терористичната организация.

ВЗРИВНИ УСТРОЙСТВА, ИЗПОЛЗВАНИ ОТ АТЕНТАТОРИТЕ САМОУБИЙЦИ

Терористичните организации могат да използват един или повече от следните видове самоубийствени импровизирани взривни устройства:

- Пренасяни от хора (също познати като самоубийствено облекло)
- Пренасяни в превозно средство, включително:
 - пренасяни в автомобил;
 - пренасяни с мотоциклет;
 - пренасяни в плавателен съд;
 - пренасяни в летателен апарат (самолет).

ДИЗАЙН НА УСТРОЙСТВОТО ЗА САМОУБИЙСТВЕН БОМБЕН АТЕНТАТ

Основният дизайн и работа на бомбените самоубийствени устройства като цяло е един и същ, въпреки че съществуват някои малки разлики. Тези бомбени самоубийствени устройства имат следните характеристики:

- Състоят се от проста електрическа верига, която има бутон или обикновен ключ за затваряне на веригата, за да детонира експлозивът;
- Съдържат фрагменти, като пирони, лагерни сачми или други малки метални парчета. Разпръснатата фрагментация е основният „механизъм убиец“ на бомбените самоубийствени нападения;
- Обикновено са скрити вътре в дреха, която се носи плътно по тялото, като жилетка, колан или яке. Имало е и случаи, в които обаче взривното устройство е прикрито, за да изглежда като обикновен безвреден предмет (например раница);
- Основният заряд може да се състои от военен клас пластичен експлозив или домашно направена експлозивна смес;
- Много от устройства имат резервна задействаща система, като например електронен таймер, пейджър или превключвател, тип телесна клопка:
 - ако нападателят бъде убит преди детонацията или бъде задържан, или се опита да се откаже от нападението, вторична спусъчна система предоставя алтернативен метод на задействане;
 - тази вторична спусъчна система също е „предпазна мярка“ за организацията. Ако атентаторът самоубиец реши да дезертира в последния момент, друг представител на организацията може да детонира устройството.

ПРЕНАСЯНИ ОТ ХОРА ВЗРИВНИ УСТРОЙСТВА

Пренасяните от хора взривни устройства или самоубийственото облекло са най-широко използваните взривни устройства. Терористите могат да прикриват взривни устройства в якета, обувки, колани, жилетки, раници, чанти, спортни сакове, куфарчета и т.н. Терористите изобретяват начини да направят самоубийственото облекло по-малко. По-малкият размер прави тези устройства по-трудно откриваеми.

Тъй като служителите на сигурността обикновено провеждат обиск за самоубийствени устройства около корема, терористите продължават да изобретяват нови методи за прикриване на самоубийствените устройства. През 2017 г. един палестински атентатор самоубиец е бил заловен, преди да успее да детонира нов вид взривен колан. Устройството е било зашито така, че да прилича на чифт долни гащи.

Повечето самоубийствено облекло има много малко електроника или почти няма такава, което затруднява службите за сигурност в разработването на технологии за контрамерки, които да откриват тези устройства.

ОПЕРАТИВЕН МЕТОД

Самоубийствените терористични нападения не са съвременен феномен. Въпреки че днешните методи на нападение са станали по-разрушителни, с използването на съвременни технологии, самият акт е бил използван от древни времена. Вълната от съвременни самоубийствени нападения може да се проследи назад до атентатите в Бейрут и Ливан през 1983 г. От онзи момент броят на самоубийствените бомбени нападения продължава да се увеличава.

От 2004 до 2017 г. атентатори самоубийци са извършили стотици нападения в 28 държави. Шри Ланка, Афганистан и Ирак са местата, където има изключително висок брой на самоубийствените терористични нападения.

Самоубийствени нападения – неподвижни мишени

По-голямата част от самоубийствените терористични атаки са срещу неподвижни мишени, като например съоръжения на полицията, ресторанти, дипломатически мисии, молитвени домове, хотели, автобуси, държавни и други обществени съоръжения.

Примери на самоубийствени нападения:

„Ал Кайда“ – 1993 г.

➤ Два едновременни самоубийствени атентата срещу посолствата на САЩ – в Найроби и Дар ес Салаам, 224 убити и над 500 ранени.

➤ В пристанище Аден на Йемен двама атентатори самоубийци акостира с лодка до USS Cole (кораб унищожител) и детонират експлозивите – 17 американски моряци убити.

Самоубийствени нападения – държавни лидери

Докато повечето самоубийствени терористични нападения са срещу неподвижни мишени, такива нападения също биват насочвани и срещу политически фигури, особи или други силно охранявани лица. Извършването на самоубийствени атентати за убийства на държавни лидери се увеличава.

През октомври 2007 г. опит за политическо убийство чрез самоубийствен атентат е бил насочен срещу Беназир Бхуто – бивш министър-председател на Пакистан. На 27 декември 2007 г. повторното такова нападение успява и премиерът Бхуто бе убита, когато си тръгва от предизборен митинг.

„Ал Кайда“ – 2001: Ахмед Шах Масуд – лидер на афганистанския „Северен съюз“, убит от двама мъже, атентатори самоубийци, представящи се за журналисти (бомбата е била в камера).

МОДЕЛ НА САМОУБИЙСТВЕНОТО НАПАДЕНИЕ

Планирането на самоубийствен атентат следва същия общ модел като терористичния цикъл на планиране на операция: избор на мишена, събиране на информация и наблюдение, оперативно планиране и атака.

Важно е да се отбележи, че тези фази са гъвкави/променливи. Те могат да се случат едновременно, както и на различни места.

Например фазата на събиране на информация и наблюдение обикновено се случва по същото време, когато групата търси да вербува атентатор. След като кандидатът за атентатор е намерен, на конкретна терористична клетка може да бъде възложено да проведе процес на духовна индоктринация в тренировъчен лагер, разположен далеч от избраното за нападение място. По-късно атентаторът може да бъде отведен обратно на мястото за нападение, за да започне фазата на репетиция. Продължителността на всяка фаза зависи от фактори, като мисия на терористичната групировка и оперативен капацитет, достъпност до избраната мишена, готовност на атентатора самоубиец да изпълни мисията и т.н.

Събиране на информация и наблюдение

Тази фаза на цикъла на планиране на самоубийствен атентат включва избор на мишена и провеждане на първоначалното наблюдение на избраната мишена.

Предоперативното наблюдение на мишената включва събиране на информация за навиците на охраняваното лице, за маршрутите, по които пътува, предвидимост на неговото време и място, както и нивото на подготовка (професионализъм) на охранителния екип. Ако наблюдението не успее да намери пътища за нападение, тъй като охраната е прекалено

добра, организацията избира други мишени и започва наблюдение върху новата мишена.

Вербуване на атентатор

Докато събирането на информация и надзорът върху мишената продължава, терористичната организация намира и вербува атентатор самоубиец.

Методите на вербуване варират между различните организации.

В Палестина например атентаторите самоубийци и техните семейства често получават големи възнаграждения. В контраст на това няма доказателства за финансово възнаграждение на чеченските терористи самоубийци.

Някои групи провеждат медийни кампании, в които празнуват мъченичество, за да привлекат доброволци. „Ал Кайда“ е продуцирала седемминутно видео за набиране на кадри, което възхвалява добродетелите на мъченичеството и отправя покани за присъединяване на новобранци, за да подкрепят каузата. Видеоклипът съдържа сцени на ислямски екстремисти в битки и снимки на терористи с техните имена, от къде произхождат и къде са загинали.

Терористичната организация предлага усещане за принадлежност и идентичност – два мощни мотиватора. Много от ислямските групи намират податливи кандидати в джамиите и образователните центрове. Палестинският ислямски джихад обикновено търси жени в университетите в северната част на Западния бряг. За целите на набиране на кадри терористичните групи използват погребения и места за жалеене, за да експлоатират желанието за отмъщение. В редица случаи някои от атентаторите самоубийци биват изнудвани или принудени да участват в тези нападения. Има също доказателства, че подготовката на бъдещи терористи самоубийци започва още в началното училище.

Направа на устройството

След като атентаторът самоубиец е вербуван, терористите започват да правят устройството на самоубийствената бомба, която едновременно отговаря на изискванията на мисията и е подходяща за избрания атентатор самоубиец. Размерът и въздействието на бомбата, както и местоположението върху тялото варират в зависимост от индивидуалния атентатор самоубиец и избраната мишена.

Духовна индоктринация

След вербуването му атентаторът самоубиец преминава през фаза на духовно индоктриниране, която е от решаващо значение за успеха на мисията. По време на тази фаза новобранецът се запознава със системата от убеждения на организацията и нейните терористични мотиви. Най-

важното е, че атентаторът самоубиец научава как той/тя ще се възползва от извършването на самоубийственото бомбено нападение (награди в задгробния живот, слава, статут на мъченик, принос към честта на семейството и т.н.). Продължителността и интензивността на фазата на духовно индоктриниране варират в зависимост от мисията на терористичната организация и състоянието на готовност на новобранеца.

Подготвителна репетиция

След като вербуваният завърши успешно индоктринирането, подготвителната репетиция започва. По време на тази фаза вербуваният практикува как да използва правилно бомбеното устройство и репетира елементите на предстоящото нападение. Някои от тези елементи включват: познаване на мястото на мишената, маршрут на пътуване и околното пространство, определяне на маршрут или път за достигане до мишената, определяне на конкретни дата и час на нападението, вторично местоположение на мишената, както и други фактори, които влияят върху успеха на мисията.

Пречистване

Някои групи извършват пречистващи и измиващи ритуали, като бръснене на главата или лицето, за да се подготви атентаторът самоубиец за задгробния живот. Важно е да се отбележи, че не всички групи използват този метод на пречистване. В много случаи процесът на пречистване включва поддържането на атентатора самоубиец психически и емоционално целенасочен към мисията. Терористичната група постига това чрез изолиране на атентатора самоубиец от семейството и приятелите му. Това ограничава или предотвратява контакт с някого, който може да повлияе на желанието на новобранеца да умре в полза на терористичната организация.

Отпътуване към мишената

Атентаторът самоубиец продължава към мястото на мишената. Друг член на екипа може да придружи атентатора самоубиец до мястото на детонацията и да остане там, за да осигури емоционална подкрепа до момента преди детонацията.

Нападение

Накрая, атентаторът самоубиец достига избраната мишена в определеното време и детонира бомбата. Както бе споменато по-рано, част от обучението на атентатора самоубиец включва нападение на предварително избрана вторична мишена, в случай че нападението срещу основната мишена е неуспешно.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След нападенията на 11 септември 2001 г. една от най-важните разработки за онези, които изучават тероризма, е преразглеждането на „стереотипа“ за типичните характеристики на атентаторите самоубийци.

В миналото се твърдеше, че атентаторите самоубийци са главно мъже на възраст 18 – 27 години, неженени, относително необразовани и силно податливи на внушение.

Въпреки това агентите на тероризма са много разнообразни, като се започне със студенти, женени с деца мъже на средна възраст, синове на богати бизнесмени и се стигне до жени и деца, които извършват самоубийствени атентати.

Малки момчета на по 10 – 14 години са участвали в съвременни самоубийствени кампании. Тяхната цел е да се възползват от не-застрашаващия вид на момчетата.

През март 2007 г. иракски бунтовници взривяват пълно с експлозивни превозно средство с две деца на задната седалка, след като американските войници са го пропустили през контролно-пропускателен пункт в Багдад. Войниците го пропускаат заради не-застрашаващия външен вид на децата.

Това показва, че няма абсолютно никакъв точен стереотип на терориста самоубиец.

Тенденциите са, че те са от всякакъв произход – било то образователен, религиозен, социален или личен.

По всяка вероятност голяма част от свободния свят ще продължи да се сблъсква със заплахата от самоубийствен тероризъм, тъй като няма индикации, че терористичните организации възнамеряват да спрат използването на „хора бомби“. Освен това, когато контрамерки блокират един път на нападение, терористите често импровизират и намират нови начини, за да нанесат щети.

Поради това човечеството трябва да разработи мерки за предотвратяване на терористичните нападения или за намаляване на тяхното въздействие.

Литература

1. **Алтран**, Скот. Моралната логика и растеж на самоубийствения тероризъм. – В: *The Washington Quarterly*. 2006.
2. **Педажур**, Ами. [онлайн]. <http://www.utexas.edu/features/2006/terrorism/index.html/>.
3. **Уолдман**, Ейми. Майстори на самоубийствения атентат: тамилските партизани на Шри Ланка. – В: *Ню Йорк Таймс*, 14 януари 2003 г., с. А8.